

משפט וביטחון לאומי

לקט ידיעות

התכנית למשפט וביטחון לאומי

המכון למחקרי ביטחון לאומי
INSS

לקט ידיעות - ינואר 2016

מנהלת התכנית: אל"ם (מיל') עו"ד פנינה שרביט ברוך

רכזת התכנית: עו"ד קרן אבירם

צוות המחקר: לורי בלנק, רן יוסף, בר לוי, גיא מגל, סטיב פיכמן, ענבר צדוק, שיר רוזנצוויג, יעל ששון

♦ פרסומים ועדכונים

♦ 60 מילים על...

♦ ידיעות מתוך ישראל

♦ ידיעות בינלאומיות שקשורות לישראל

♦ ידיעות בינלאומיות

פרסומים ועדכונים

- מאמרם של פנינה שרביט-ברוך וקובי מיכאל תופעת הדה-לגיטימציה של ישראל - מגמות ומהלכי נגד פורסם בספר חדש של המכון למחקרי ביטחון לאומי הערכה אסטרטגית לישראל 2015-2016.
- בתאריכים 17-19 בינואר התקיים הכנס השנתי התשיעי של המכון למחקרי ביטחון לאומי, "שינוי כללי המשחק?", במוזיאון ארץ ישראל בתל-אביב. ניתן לצפות בנאומו הדוברים והמושבים בכנס באתר היוטיוב של המכון הכנס הבינלאומי השנתי ה-9. שרת המשפטים, גב' איילת שקד, שלקחה חלק בכנס, הקדישה את מרבית נאומה לדיון על דיני המלחמה והחזית המשפטית של המאבק בטרור, לרבות חזית הסייבר והקמת מחלקת סייבר חדשה במשרד המשפטים.
- במהלך הכנס נערכו ראיונות באולפן השקוף עם חוקרי המכון במגוון נושאים השונים על סדר היום של הכנס, בהם השתתפה גם פנינה שרביט-ברוך, בשיחה על היבטי החוקיות והלגיטימציה באסטרטגיה של צה"ל.

- מבט על של חוקר המכון, **אסף אוריון**, סוקר את השינויים שחלו בשנים האחרונות בסביבת העבודה של **כוח האו"ם בגולן (UNDOF)** והמשרד שעבר על הכוח עצמו, ומתווה המלצות לעתידו בראי צרכי הביטחון של ישראל (10 בינואר, **מבט על**).
- **רן יוסף**, מתמחה בצוות המחקר בתכנית, סוקר במאמרו את **המסגרת הנורמטיבית ללוחמת סייבר** בהתאם למשפט הבינלאומי ההומניטארי, ומדגים את הקשיים ביישומה באירוע תקיפת רשת החשמל באוקראינה, שהתרחש בסוף דצמבר 2015 (15 בינואר, **עלמ"ה**).
- בתאריך 28 בינואר התקיים **יום עיון** במכון למחקרי ביטחון לאומי, **שבויי ישראל במצרים ויישום אמנת ז'נבה השלישית**, במסגרת סדרת המפגשים "ללכת שבי", והוקדש למחקרה של ד"ר רות גור-לינדנברג שדן בתנאי השבי של החיילים הישראלים במצרים במלחמות ישראל – מדינות ערב. יום העיון נערך ע"י תכנית המחקר לטרור ומלחמה בעצימות נמוכה במכון בשיתוף עמותת "ערים בלילה".

60 מילים על...

שימוש בכוח במצבי סכנת חיים (שלא במצבי לחימה)

הוראות הפתיחה באש מתירות שימוש בירי כאשר קיים חשש ממשי לפגיעה מיידית בחיים או בשלמות הגוף, ואין כל דרך אחרת למנוע אותה פגיעה. על השימוש בירי להיות סביר ומידתי למניעת הסכנה ולא מעבר לכך. כך המצב גם לגבי אזרחים וגם לגבי אנשי כוחות הביטחון. כפי ש**הבהיר** לאחרונה היועץ המשפטי לממשלה, שימוש בירי לאחר שכבר נמנעה הסכנה מהווה חריגה מהוראות הדין.

ידיעות מתוך ישראל

החלטות ממשלה

מינוי היועץ המשפטי לממשלה

ב-3 בינואר אישרה הממשלה **בהחלטה מספר 927** את מינויו של האלוף (מיל.) ד"ר אביחי מנדלבליט ליועץ המשפטי לממשלה הבא. תוקף המינוי הנו לשש שנים, החל מיום 1 בפברואר 2016. שתי העתירות שהוגשו לבג"ץ לאחר החלטת הממשלה מטעם תנועת אומ"ץ והתנועה למען איכות השלטון בישראל כנגד המינוי, נדחו פה אחד על ידי חמשת שופטי ההרכב (**בג"ץ 43/16 ו-46/13**, 17 בינואר). פסק הדין קבע כי הנימוקים לדחיית העתירות יינתנו במועד מאוחר יותר.

תזכיר חוק

תזכיר חוק האזרחות, התשע"ו-2016

משרד הפנים הפיץ את תזכיר חוק האזרחות (תיקון מס'...), התשע"ו - 2016, המאפשר לבית המשפט לשלול את אזרחותו של אזרח ישראלי המעורב במעשי טרור חמורים, גם **שלא בפניו**, במקרים בהם לא ניתן לאתר בשקידה סבירה, או אם הוא יושב דרך קבע מחוץ לישראל ויש חשש שאם יחזור לארץ הדבר יסכן את ביטחון המדינה או את שלום הציבור. הליך ביטול האזרחות מותנה בכך שאותו אדם לא ייוותר חסר כל אזרחות (פורסם ביום 13 בינואר).

פסיקה

השגה על החרמת רכוש ע"י צה"ל

ניתנה החלטה בעתירות **לבג"ץ** כנגד צו צבאי שהוציא האלוף ניצן אלון בהיותו מפקד כוחות צה"ל באיו"ש ב-25 בדצמבר 2013 (צו בדבר הוראות ביטחון (יהודה והשומרון) (תיקון מס' 36), התשע"ד-2013), המבטל את אפשרות הערעור בפני בית משפט צבאי על החלטת הצבא לתפוס, לחלט או להחרים רכוש של פלסטינים. בג"ץ קבע, כי הגם שאין דופי חוקי בתיקון כשלעצמו, על הצבא להקים מנגנון השגה מתאים שיאפשר לפלסטינים להשיג על ההחרמות, הן מטעמי הגינות כדי לאפשר מיצוי הטענות, והן מטעמי שכל ישר, שנושא אשר ניתן לפתור בפורומים המתאימים במערכת האזור - אין צורך להפנותו לבג"ץ. הדיון בעתירות נדחה למשך ארבעה חודשים, שבמהלכם התבקש הצבא להסדיר מנגנון זה (בג"ץ 1292/14 ד"ר תהאני צראווי ואח' נ' מפקד כוחות צה"ל באזור יהודה ושומרון ואח', 6 בינואר).

ענישה בגין ניסיון הצטרפות לדאע"ש

בית המשפט המחוזי בבאר שבע גזר עונש תקדימי, ארבע שנות מאסר בפועל, על אזרח ישראלי, מורה בביה"ס היסודי בחורה (מוחמד אבו אלקיעאן), שניסה יחד עם חבריו לצאת לסוריה ולהצטרף לארגון דאע"ש. מוחמד הקים חוליה סודית שערכה מפגשים חשאיים בהם שימש כ"מורה הרוחני" והעביר תכנים הקשורים לארגון דאע"ש, הביע תמיכה בארגון, נאם במהלך תפילות יום השישי במסגד בזכות לגיטימיות פעולות הארגון, והחליט יחד עם חבריו לצאת לסוריה ולהצטרף לארגון. תכניתם של חברי החוליה סוכלה והם נעצרו. מוחמד הורשע בביצוע עבירות של קשירת קשר, השתתפות באסיפה של התאחדות בלתי מותרת, ניסיון לפעילות בהתאחדות בלתי מותרת, ניסיון ליציאה שלא כדין ועוד. (ת"פ מחוזי ב"ש 15-06-58803).

חסינות מדינות זרות

בית הדין הארצי לעבודה קיבל את ערעורה של מדינת ארצות הברית על פסיקת בית הדין האזורי לעבודה, אשר קבע כי לא קמה לה חסינות ריבון מפני תביעה שהגיש נגדה עובד בכיר בקונסוליה האמריקאית בירושלים, שפוטר ממניעים ביטחוניים לאחר שנטען כי היה חבר בארגון טרור. בית הדין הארצי לעבודה קבע כי מניעים ביטחוניים אלו, בצירוף העובדה כי העובד עסק בפעולות "סמי שלטוניות", מקימות לארה"ב חסינות מדינה זרה. פסק הדין ניתן על ידי השופטת סיגל דוידוב-מוטולה (ע"ע 14-10-1127 מדינת ארצות הברית נ' אנדריא בחבה, 8 בינואר).

החמרת עונשם של מציתי בית הספר הדו-לשוני בירושלים

בית המשפט העליון קיבל את ערעורה של המדינה והחמיר בעונשם של האחים טויטו שהורשעו בהצתת בית הספר הדו-לשוני בירושלים ובהסתה לאלימות, והוסיף לעונשם 8 חודשי מאסר נוספים. השופט זילברטל קבע כי העונש שנקבע בגזר דינו של ביהמ"ש המחוזי (24 חודשי מאסר בפועל לשלמה טויטו ו-30 חודשים לנחמן טויטו) "אינו הולם את חומרת מעשיהם ואינו מעביר את המסר המרתיע כלפי אלה שמבקשים בכוח הזרוע, בהפחדה ובאיומים, לפגוע במרקם חייהם של מי שמחזיק בעמדות או השקפות שונות ובדרך חיים שונה משלהם ולשם כך אינם בוחלים גם בלשרוף בית הספר". השופט רובינשטיין הוסיף כי השוקלים מעשים מעין אלה של הצתה שעמה רכיבי הסתה יידעו "כי היד תכבד עליהם. מדינת ישראל היא מדינה יהודית ודמוקרטית, והשולח אש במבקשי דו-קיום בין יהודים לערבים, גם אם הוא חולק על דרכם, פוגע לא רק בערכיה הדמוקרטיים של המדינה אלא גם בערכיה – היהודיים, ותחת שינהג דרכי שלום וסובלנות בין בני הארץ הוא מחרחר ומלבה - מלבה תרתי משמע – שנאה. לבית משפט זה ולבתי המשפט בכלל חובה להיאבק בכך" ([ע"פ 5794/15 מדינת ישראל נ' שלמה טויטו](#), 31 בינואר).

מאמרים וכתבות

ראיון עם הפצ"ר הפורש, אלוף (מיל') דני עפרוני

האלוף במיל' דני עפרוני מדבר בראיון ראשון מאז פרישתו מתפקיד הפרקליט הצבאי הראשי. בראיון מתייחס עפרוני ליוזמות שונות שהוחלו בפרקליטות הצבאית בתקופת כהונתו, ביניהן מערך הייעוץ המשפטי האופרטיבי והקמתו של מנגנון הבירור המטכ"לי. עוד מתייחס עפרוני למרחב הפעולה ושיקול הדעת בהוראות הפתיחה באש, לחקירות בעתות לחימה והמלחמה המשפטית הבינלאומית של ישראל, ומשיב לטענות על משפטיזציית יתר בצבא (ינואר 2016, [עורף הדין](#), גיליון מס' 30).

המצב המשפטי בשטחי יהודה ושומרון

בנאומו של שגריר ארצות-הברית בישראל, דן שפירו, בכנס השנתי של המכון למחקרי ביטחון לאומי, מתח השגריר ביקורת נגד מדיניות אכיפת החוק של ישראל בגדה המערבית, וציין כי "לעיתים נדמה כי לישראל יש שני סטנדרטים של אכיפת חוק בגדה המערבית- אחד עבור ישראלים ואחר עבור פלסטינים".

שגריר ישראל לשעבר, **אלן בייקר**, דוחה אמירה זו, וטוען כי היא נובעת מחוסר הבנה באשר למצב המשפטי באזור יהודה ושומרון. לטענתו, אכן קיימות שתי מערכות משפט החלות על האוכלוסיות השונות באזור: על האוכלוסייה הפלסטינית חלים כללי המשפט הבינלאומי ההומניטארי, המתירים להטיל מגבלות מסוימות לצורך ניהול שטח שנכבש. על האזרחים הישראלים באיו"ש חל גם החוק הישראלי. בשתי מערכות המשפט חייב להיות ציות הדוק לשלטון החוק, וכל עבירה שמבוצעת צריכה להיחקר ויש להעמיד לדין את מבצעה (21 בינואר, [Jerusalem Center for Public Affairs](#)).

הריסות בתים

פרופ' עמיחי כהן ועו"ד טל מימרן פרסמו מחקר חדש העוסק **במדיניות הריסת בתים של ישראל**. המחברים בוחנים במחקר כיצד הגיע צה"ל למסקנה שמדיניות הריסת הבתים יעילה ומדוע נקט אותה זמן כה רב בלא שהעמיד את ההנחה בדבר יעילותה במבחן אמפירי. כמו-כן נבדק מה גרם לדרג מקבלי ההחלטות לחזור אליה בתוך שלוש שנים בלבד מאז שהוחלט לחדול מהפעלתה. המחברים טוענים כי **הגישה התועלתנית בבסיס מדיניות הריסת הבתים שנויה במחלוקת**; כי לצורך בחינת יעילותה יש להסתייע בנתונים אמפיריים בהליכי קבלת ההחלטות; וכי לאור הנתונים שנאספו מוצדק מבחינה רציונלית לחדול ממדיניות הריסת הבתים, אולם זו נמשכת בשל הטיות קוגניטיביות בקביעת המדיניות, שנחוץ להתמודד עם קיומן באמצעות הקמת מנגנון שיוכל לאזן ביניהן (**עלות ללא תועלת במדיניות הריסת בתים - מזכר מדיניות 112**, המכון הישראלי לדמוקרטיה, דצמבר 2015 - הופץ בינואר).

ראו גם **מבזקי הארות פסיקה 51 | ינואר 2016: "המלחמה על הבית" על הריסות בתים בעקבות בג"ץ 7220/15 עליה נ' מפקד כוחות צה"ל בגדה המערבית ובג"ץ 8567/15 חלבי נ' מפקד כוחות צה"ל בגדה המערבית**.

משפט בינלאומי פלילי

פרופ' עמיחי כהן דן במאמרו באפשרויות **להפעלת סמכות פלילית בינלאומית נגד חיילים ומפקדים ישראליים** בטענה להפרות של המשפט הבינלאומי. כהן בוחן את שני המסלולים האפשריים - הפעלת סמכות שיפוט אוניברסלית והליכים בפני בית הדין הפלילי הבינלאומי (ICC), מפרט אודות המסלולים האמורים ומיישם אותם בהקשר הישראלי. כהן מגיע למסקנה, כי המחסום היעיל ביותר בפני הליכים נגד ישראליים בשני המסלולים הוא חקירות יעילות, עצמאיות והוגנות של הרשויות בישראל. רק חקירות כאלה, המבוססות על עקרונות מקובלים של המשפט הבינלאומי, יגנו על אזרחים ישראלים מפני העמדה לדין בערכאות זרות בגין חשדות להפרת הדין הבינלאומי (ינואר 2016, **המכון הישראלי לדמוקרטיה**).

ידיעות בינלאומיות שקשורות לישראל

ישראל ושטחי 1967

החלטת האיחוד האירופי בנוגע לתחולת הסכמים בשטחים

ביום 18 בינואר קיבלה **מועצת האיחוד האירופי החלטה** הכוללת את מחויבות האיחוד **שבכל ההסכמים בין מדינת ישראל לאיחוד האירופי יצוין במפורש כי אינם חלים על "השטחים הכבושים על-ידי ישראל מ-1967"**. עוד צוין בהחלטה, כי קביעה זו "אינה מהווה חרם על ישראל, דבר לו האיחוד האירופי מתנגד בעוצמה". לגבי ההתנחלויות נקבע, כי הן בלתי חוקיות לפי המשפט הבינלאומי, מהוות מכשול לשלום, וכי על ישראל להפסיק את כל פעילות ההתנחלויות ולפרק את המאחזים הבלתי חוקיים. עוד צוין, כי בנייה בהתנחלויות במזרח ירושלים מסכנת משמעותית את האפשרות שירושלים תשמש כבירתם העתידית של שתי המדינות. האיחוד הביע

בהחלטה את מחויבותו לפתרון שתי המדינות, על בסיס הפרמטרים [בהחלטת האיחוד מ-22 ביולי 2014](#) והתייחס לצורך במאמץ בינלאומי על מנת להתניע מחדש את תהליך השלום. [משרד החוץ](#) הגיב להחלטה וציין כי "האיחוד ממשיך לנהוג כלפי ישראל בסטנדרט כפול, תוך התעלמות מאחריותה של הרשות הפלסטינית לקיפאון המדיני ולהסתה שמזינה את גל הטרור הפלסטיני. מתוך כ- 200 סכסוכי גבול בעולם, האיחוד האירופי בוחר להפלות לרעה רק את ישראל. גישה זו מונעת מהאיחוד להיות שחקן הוגן ביישוב הסכסוך".

הדווח המיוחד מטעם האו"ם למצב זכויות האדם בשטחים

הדווח המיוחד מטעם האו"ם למצב זכויות האדם בשטחים הפלסטינים הכבושים, האינדונזי [מכרים וויביסונו](#), הגיש את התפטרותו לנשיא מועצת זכויות האדם של האו"ם, בשל סירובה של ישראל להעניק לו גישה לשטחים. (4 בינואר, [OHCHR](#)). וויביסונו מונה לתפקיד ביוני 2014, והנו הדווח המיוחד השישי שמכהן בתפקיד זה. תפקיד הדווח המיוחד לשטחים הוקם [בהחלטה](#) מיוחדת של נציבות זכויות האדם ביום 19 בפברואר 1993. ישראל שיתפה פעולה עם הדווח הראשון שמונה, הפסיקה את שיתוף הפעולה בתקופת הדווח השני בשל טענתה למנדט מוטע וחד-צדדי המתמקד רק בישראל, ואסרה על כניסת הדווחים לישראל ולשטחים בתקופת כהונתו של הדווח המיוחד החמישי, ריצ'ארד פאלק.

דו"ח על תרומתם של עסקים בהתנחלויות להפרת זכויות אדם של פלסטינים

ארגון [Human Rights Watch](#) פרסם דו"ח, הדן בפעילות עסקים בהתנחלויות ותרומתם להפרת זכויות אדם של הפלסטינים בארבעה מישורים: אפליה של פלסטינים; השתלטות על קרקעות והגבלת השימוש בהן; תמיכה בתשתית של התנחלויות; והפרת זכויות עובדים. הדו"ח ממליץ לעסקים להפסיק את פעילותם בהתנחלויות עד שלא תשונה המדיניות הישראלית, לבצע בדיקת נאותות של זכויות אדם טרם המסחר, ולוודא כי מדינות שהתחייבו לא להכיר בריבונות הישראלית ביו"ש לא יעשו זאת בעקיפין באמצעות מסחר עם ההתנחלויות. הארגון מציין שאין הוא קורא לחרם על ההתנחלויות אלא קורא לחברות לעמוד בהתחייבויותיהן בתחום זכויות האדם (19 בינואר, [כינוש בע"מ - תרומתם של עסקים בהתנחלויות להפרת זכויותיהם של פלסטינים בידי ישראל, HRW](#)).

מעמדה המשפטי של רמת הגולן

שיין ריבס מנתח במאמרו את מעמדה של רמת הגולן. ריבס מבהיר, כי מבחינת משפטית מדובר בשטח הנמצא תחת כיבוש ישראלי. לגבי העתיד, הכותב מציין כי אם סוריה תגיח ממלחמת האזרחים כמדינה אחת, יהיה מקום לנהל משא ומתן לסיום הכיבוש. מצד שני, אם סוריה תתפרק למספר מדינות, הזכות להגדרה עצמית של תושבי רמת הגולן תהיה בעלת חשיבות מכרעת. במצב כזה הקהילה הבינלאומית תצטרך לנקוט צעדים כדי להבטיח שתושבי הרמה יקבעו באופן הוגן ואובייקטיבי את מעמד השטח (27 בינואר, [Lawfare](#)).

תביעה אזרחית בגין המשט לעזה

שלושה אמריקאים ובלגית, שנפצעו במשט לעזה ב-2010, [הגישו תביעה אזרחית כנגד ממשלת ישראל בבית המשפט הפדרלי בווינגטון](#), בדרישה לפיצויים. ג'וליאן קו סקפטי בנוגע לסיכויי הצלחת התביעה בגלל בעיית חוסר סמכות שיפוט של בית המשפט הפדרלי בשל עקרון חסינות מדינות זרות בבתי משפט מקומיים. עורך דינם של התובעים, סטיבן שניבאום, טוען כי לא צריכה לעמוד למדינת ישראל חסינות מדינות זרות בפני בית המשפט בשל הפשעים הנוראיים שביצעה (12 בינואר, [Opinio Juris](#)).

ידיעות בינלאומיות

התפתחויות מרכזיות במשפט הבינלאומי בשנת 2015

מרל אלסטיין סוקרת במאמרה את עשר ההתפתחויות הבולטות במשפט הבינלאומי בשנת 2015, אשר השפעתן עשויה לעצב את הסדר המשפטי הבינלאומי לשנים הבאות: הסכם פריז בנושא שינויי אקלים; הבנאום המתמשך של הלחימה בסוריה; משבר הפליטים באירופה; מו"מ ואימוץ הסכמי סחר אזוריים רחבי היקף; התגברות המתיחות בים סין הדרומי; הצטרפות פלסטין לביה"ד הפלילי הבינלאומי; מעקב מדינתי אחר שיחות תקשורת של אזרחים והזכות לפרטיות; המחלוקת הנמשכת בנושא בוררות השקעות; פסיקת בית הדין האירופי לזכויות אדם בנוגע לקונפליקט בין ארמניה לאזרבייג'אן; הסקנדל סביב הקלטת שיחות חשאיות בין הבורר הסלובני ובין נציג סלובניה במסגרת סכסוך בוררות בין קרואטיה וסלובניה (11 בינואר, [OUPblog](#)).

המאבק בטרור והחזית מול דאע"ש

הקמת מרכז אירופי נגד טרור במסגרת יורופול

ביום 25 בינואר הודיעה יורופול (משטרת האיחוד האירופי למלחמה בפשיעה הבינלאומית ובארגוני טרור) על הקמת מרכז אירופי נגד טרור (European Counter-Terrorism - ECTC Center), זאת בהמשך [להחלטת](#) האיחוד האירופי מיום 20 בנובמבר 2015, שהתקבלה בעקבות מתקפת הטרור בפריז שארעה כשבוע קודם לכן. המרכז החדש, שיחל לפעול מינואר 2016, מיועד להיות מרכז מידע מוגבר לשיתוף מידע ולתיאום מבצעי בין מדינות האיחוד ובין סוכנויות המודיעין ואכיפת החוק השונות, ויהווה מרכיב מרכזי במאבק נגד הטרור באירופה. המרכז יתמקד בהתמודדות מול לוחמים זרים, שיתוף מודיעין ומומחיות בנושא מימון טרור, תעמולה מקוונת של טרוריסטים וקיצוניים, סחר לא חוקי בנשק ושיתוף פעולה בינלאומי להגברת אפקטיביות ומניעת טרור (25 בינואר, [EUROPOL](#)).

הצעת חקיקה בצרפת לשלילת אזרחות

מאז מתקפת הטרור בפריז ביום 13 בנובמבר, נשקלות בצרפת מספר אופציות חקיקה על מנת לרכז סמכויות נוספות בידי שר הפנים שיאפשרו לו להתמודד מול איומי הטרור. אחת ההצעות היותר מעוררות מחלוקת, היא ההצעה לשלול את אזרחותם של מי שנולדו בצרפת ולהם אזרחות נוספת, אשר הורשעו בטרור. על אף שההצעה מגובה על ידי גורמי הימין במדינה, היא גררה ויכוחים רבים בקרב המפלגה הסוציאליסטית ובקרב השמאל באופן כללי. בעוד שראש הממשלה, מנואל וואלס, מתאר את הצעד כ"סימבולי גרידא", המבקרים חוששים שהדבר יחריף את המתחים בחברה הצרפתית על ידי יצירת שתי דרגות אזרחות (8 בינואר, [New York Times](#)). שרת המשפטים הצרפתית, ג'ב' כריסטין טיובירה, המתנגדת נחרצות להצעות החקיקה, התפטרה על רקע זה מן הממשלה (27 בינואר, [the guardian](#)).

תקיפת בכיר דאע"ש על-ידי ארה"ב בשטחה של לוב

ג'ק ריילט דן במאמרו בהצדקות המשפטיות האפשריות לפי המשפט הבינלאומי לחיסולו של בכיר דאע"ש, אבו-נביל, ע"י ארה"ב בשטחה של לוב ביום 13 בנובמבר 2015. הודעת הפנטגון האמריקאי יום לאחר התקיפה, ואישור מותו של אבו-נביל מ-7 בדצמבר 2015, לא מספקים בסיס משפטי ברור. לפי ריילט הצדקות משפטיות אפשריות יכולות להיות הגנה עצמית (לרבות הגנה עצמית מקדימה), אישור שימוש בכוח בהחלטות מועצת הביטחון והסכמת לוב לתקיפה (לאור הסכמתה של לוב לפעולה קודמת של ארה"ב נגד אל-קאעידה בשטחה של לוב ביוני 2015). לעמדתו, הסכמה של לוב מספקת את הבסיס המשפטי החזק ביותר, בעוד שאר ההצדקות המשפטיות במקרה הנוכחי שנויות במחלוקת (6 בינואר, [EJIL:Talk !](#)).

דיני לחימה

מבוא בסיסי למשפט הבינלאומי ההומניטארי

ספריית בית הנבחרים הבריטי פרסמה מזכר המציג מבוא בסיסי למשפט הבינלאומי ההומניטארי. המזכר מסביר מהו המשפט הבינלאומי ההומניטארי, מתי והיכן הוא חל, מהם עקרונותיו הבסיסיים, מהם מקורותיו, ומהם האתגרים העכשוויים העומדים בפני המשפט הבינלאומי ההומניטארי (בין היתר, אופיים המורכב של הסכסוכים החמושים בזמננו, יישום המשפט לטכנולוגיות חדשות, אלימות מינית בסכסוכים, הקשר בין המשפט הבינלאומי ההומניטארי ודיני זכויות האדם וסוגיית האכיפה) (8 בינואר, [Briefing Paper 7429](#)).

יועצים משפטיים בזמן לחימה

כריס ג'נקס וג'פרי קורן דנים במאמרם בחשיבותם של היועצים המשפטיים בזמן מבצעים צבאיים, והיחס הישיר בין המשפט להשגת אפקטיביות מבצעית. לטענתם, ציות לחוק מגביר את הסיכויים להצלחת המבצעים הצבאיים ותורם לאפקטיביות המשימה, יעילות משאבים ומהווה בסיס חיוני לצבא ממושמע ולאחריותיות של אינדיבידואלים ויחידות. מסקנתם היא, שאופיים של המבצעים הצבאיים בזמננו מחייב מפקדים שמבינים את הקשר החיוני בין המשפט לבין

הצלחת המשימה הצבאית ואת התרומה של משפטנים צבאיים בתהליך זה (25 בינואר, [OUPblog](#)).

תקיפת ילדים-חיילים לפי המשפט הבינלאומי

רנה פרוסט מבקר את היעדר השיח המשפטי באשר לתקיפת ילדים המשתתפים בפעולות צבאיות. זאת, למרות שמדובר בתופעה רחבת היקף. המחבר טוען כי על הדין ההומניטארי הבינלאומי לספק הנחיות לכוחות הנתקלים בילדים-חיילים, ומציע לאמץ גישת תקיפה המותאמת לילדים. לגישתו, העובדה שילד מהווה יעד תקיפה פוטנציאלי צריכה להעלות ספק מידי באשר להיותו "ניתן לתקיפה" (targetable). הסרת ספק זה בנסיבות ספציפיות עלולה לדרוש ביסוס עובדתי משמעותי יותר ממקרה של מבוגר. כמו כן, גם בהינתן מסקנה שניתן לתקוף ילד, האמצעים והשיטות לתקיפה חייבים להתחשב במעמד המוגן של ילדים במשפט הבינלאומי (12 בינואר, [EJIL: Talk](#)).

דו"ח אמנסטי על פעולות הכורדים בעירק

ארגון **אמנסטי אינטרנשיונל** פרסם דו"ח חדש על הפעילויות של הממשלה האזורית של כורדיסטן ומיליציות כורדיות בעירק. בדו"ח נטען, כי ישנו דפוס פעולה של עקירה בכוח והריסת בתים ונכסים אזרחיים על ידי נציגים כורדים בשטחי צפון עירק. למרות שהכורדים טוענים שפעולותיהם מוצדקות מבחינה ביטחונית, ארגון אמנסטי חושד כי בהרבה מקרים, הפיגועים בוצעו במטרה להעניש משפחות הנחשבות קשורות לדאעש, ולכן פעולות אלו מהוות הפרה של החוק הבינלאומי ההומניטארי (20 בינואר, [Amnesty International](#)).

משפט פלילי בינלאומי

פעילותו של בית הדין הפלילי הבינלאומי (ICC)

אלכס וויטינג ובת' ואן שאק סוקרים את המקרים הבולטים במשפט הפלילי הבינלאומי לרגל סיומה של שנת 2015. השניים מצביעים כי לראשונה יוצא בית הדין הפלילי הבינלאומי מחוץ לאפריקה ופותח בחקירה אודות המצב בגיאורגיה. לטענתם, מגמה זו תימשך ויש לשים לב להתפתחויות בבדיקות המקדמיות אודות המצב באפגניסטן, פלסטין ואוקראינה. בנוסף עמדו השניים על הקשיים הצפויים שיש להתמודד עימם בשנה הבאה: חוסר שיתוף-פעולה של המדינות עם דרישות בית הדין, ערעור עצמאות בית הדין, חוסר תמיכת מועצת הביטחון של האו"ם בבית הדין והעובדה כי לא מפנים את הסיטואציה בסוריה ועיראק לטיפולו. השניים מציעים דרכים חלופיות להתמודד עם אותם אתגרים ומבליטים את חשיבות בתי הדין ההיברידיים (19 בינואר, [Just Security – Part 2](#), [Just Security – Part 1](#)).

פשע התוקפנות באמנת רומא

ג'ון בלינג'ר מסביר את החששות המשפטיים של הממשל האמריקאי לגבי פשע התוקפנות באמנת רומא, בעקבות אשרורן של 26 מדינות מתוך 30 המחייבות את התיקון שאומץ בוועדת קמפלה ב-2010. הפשע נקבע באמנת רומא מ-1998 אך הוגדר רק בוועידת קמפלה. בלינג'ר מסביר כי אחד החששות היו כי תאומץ הגדרה הנוגעת גם לצדדים שאינם חברים באמנה, אך לבסוף לאחר מאמץ דיפלומטי אמריקאי, הוסכם כי הפשע יוחל רק כלפי בני לאום של מדינה החברה בבית הדין, או כל טריטוריה שנמצאת תחת תחום שיפוט. עם זאת, בלינג'ר טוען כי התיקונים שאומצו גורמים לחוסר ודאות משפטית (5 בינואר, [Lawfare](#)).

חקירות פליליות בבריטניה בטענה לביצוע פשעי מלחמה

דיוויד בוסקו דן במצב החקירות בבריטניה בנוגע לטענות כי כוחותיה ביצעו פשעי מלחמה בעיראק, בעיקר סביב הריגת אזרחים עיראקיים. לתביעה הבריטית הועברו להמשך חקירה כ-50 מקרי מוות וניכרת התייחסות רצינית לנושא. החקירה מתנהלת בצל בחינת בית הדין הפלילי הבינלאומי, בו הורתה התובעת במאי 2014 על פתיחה מחדש של בדיקה מקדמית באשר להתנהלות הבריטית בעיראק, זאת בעקבות תלונות נוספות שהגיעו מארגוני זכויות אדם ועל רקע התחזקות מעמדו של בית הדין ונכונותו לבדוק גם מדינות מרכזיות (11 בינואר, [Lawfare](#)).

סגירתו של בית הדין הפלילי הבינלאומי לרואנדה (ICTR)

31 בדצמבר 2015 סימן את נעילתו הרשמית של בית הדין הפלילי הבינלאומי לרואנדה (ICTR) לאחר 21 שנים של פעילות. בית הדין הוקם אז הוק [בהחלטה](#) של מועצת הביטחון של האו"ם מיום 8 בנובמבר 1994, במטרה להעמיד לדין את האחראים לביצוע רצח העם של למעלה מ-800,000 קורבנות ולפשעים חמורים אחרים של המשפט הבינלאומי ההומניטארי, שאירעו בשטחה של רואנדה ומדינות שכנות, מיום 1 בינואר 1994 ועד ליום 31 בדצמבר 1994. בית הדין הרשיע במהלך פעילותו 93 נאשמים, גזר את דינם של 61 מורשעים, זיכה 14 חשודים והעביר 10 חשודים לבתי משפט מדינתיים. בית הדין הפלילי הבינלאומי לרואנדה הנו בית הדין אד הוק הראשון שהשלים את משימתו. נשיא בית הדין, השופט ואן ג'והנסן [נאם](#) בפני מועצת הביטחון של האו"ם והגיש את דו"ח הפעילות האחרון של בית הדין ([UN News Center](#)).

הקמת בית דין מיוחד לפשעי המלחמה בקוסובו

ממשלת הולנד הודיעה כי בית דין מיוחד יוקם בהאג כדי לבחון פשעים חמורים אשר בוצעו בזמן ובתקופה שלאחר מלחמת קוסובו (1999-2000) בידי חברי "צבא שחרור קוסובו", כנגד מיעוטים אתניים ויריבים פוליטיים. קבינט הולנד הסכים לבקשת האיחוד האירופי כי הולנד תארח בית דין זה. בית הדין אומנם יורכב משופטים בינלאומיים, אך לא יהיה טריבונל בינלאומי אלא יוקם בחסות החוק הקוסובאי (15 בינואר, [Government of the Netherlands, Ministry of Foreign Affairs](#)).

סייבר ואינטרנט

ביטחון לאומי והזכות לפרטיות בשימוש אמצעי מעקב אחר אזרחים

סוגיית השימוש באמצעי מעקב, פיקוח והאזנה לאזרחים, תוך שינוי האיזון בין הזכות לפרטיות והביטחון הלאומי, זכתה בתקופה האחרונה להתייחסותן של מדינות ופסיקות של בתי דין בינלאומיים. להלן מספר דוגמאות:

- בסוף יוני האחרון, אומץ בארה"ב הסדר חקיקתי חדש שמשנה את ההסדר הקודם שנקבע תחת חוק הפטריוט ומטרתו להתמודד עם גורמי טרור שמאיימים לפגוע בארה"ב. גלן גרטשל, יועץ בכיר ל-NSA טוען שההסדר החדש מגביר את השמירה על הפרטיות ונותן לממשל דרכים אפקטיביות יותר להתמודד עם הטרור (7 בינואר, [Lawfare](#)).
- בית הדין האירופי לזכויות אדם נדרש לאיזון המדובר בשני פסקי דין שקיבל לאחרונה, האחד, *ז'רווב נ' רוסיה* והשני, *סאבו נ' הונגריה*. בשני פסקי הדין נידונו חוקים שמטרתם להגביר את המעקב על האזרחים בכסות של הגנה על בטחון המדינה. בשני המקרים בית הדין קבע שהחוקים, האמצעים הכלולים בהם והאיזון מול הזכות לפרטיות, נוגדים את סעיף 8 לאמנה האירופית לזכויות אדם. בית הדין קבע גם מבחנים קונקרטיים המתירים פגיעה בזכות לפרטיות (22 בינואר, [Just Security](#)).
- בריטניה נמצאת כרגע בהליכי חקיקה של חוק חדש, שמטרתו המוצהרת היא להסדיר את סמכויות הממשל בעידן הדיגיטלי אך במידה רבה, נוגע גם לסמכויות המעקב של הממשל אחר האזרחים ברשת האינטרנט. אנדרו מורי מנתח את מידתיות החוק והרקע לחקיקתו (17 בינואר, [OUPblog](#)).

תביעה נגד חברת "טוויטר" בשל שימוש שנעשה ברשת לצורכי הסתה וגיוס

אלמנתו של קרבן לפיגוע טרור שבוצע ע"י דאע"ש [תובעת](#) את הרשת החברתית "טוויטר" על כך שאנשיה ידעו כי ארגון הטרור משתמש ברשת על מנת לגייס פעילים ולהפיץ דברי הסתה, וכשלו מפיקוח על פעילות זו. בנג'מין ויטס וזואי בדל סוקרים את המסגרת המשפטית לתביעה ובוחנים את היתכנותה. לטענתם, על אף שיהיה קשה להוכיח של-"טוויטר" התגבש יסוד נפשי מספק, תצטרך טוויטר לעבור משוכה רצינית בשל תקדימים מהשנים האחרונות בהם בתי משפט פדרליים התייחסו למונח "טרור", לא רק כביצוע פעולות, אלא גם כ"תמיכה מטריאלית" (כאשר ברוב המקרים מדובר היה בקרנות ובנקים אזרחיים שהעבירו כספים לחמאס) (14 בינואר, [Lawfare](#)).

המשבר בים סין הדרומי

מכתבו של שר ההגנה האמריקאי בנוגע למבצע להבטחת חופש השיט בים סין הדרומי

שר ההגנה האמריקאי, אשטון קרטר, פרסם [מכתב](#) המסביר את המבצע לחופש השיט (FONOP) שביצעה ארה"ב באוקטובר 2015 בים סין הדרומי, במסגרתו נכנסה משחתת אמריקאית לתוך אזור 12 מייל ימיים של קבוצת איים, שנתונים במחלוקת טריטוריאלית בין

מדינות סין, טאיוואן, וייטנאם והפיליפינים. קרטור מבהיר כי מטרת המבצע הייתה לחדד את הזכות ל-"מעבר בתום לב", המעוגנת בדיני הים, מבלי לנסות להכריע במחלוקת הטריטוריאלית (7 בינואר, [Lawfare](#)).

דיני פליטים

עקרון "אי ההחזרה" באמנה האירופית לזכויות אדם

ג'איה רמג'י-נוגאלס בוחנת במאמרה פסקי דין של בית הדין האירופי לזכויות אדם לגבי אופן יישום עקרון "אי-ההחזרה" של פליטים, המעוגן גם באמנה האירופית לזכויות אדם, האוסרת על גירוש קולקטיבי של זרים. בהקשר זה, היא מנתחת את פסק הדין של בית הדין האירופי לזכויות אדם (*Khlaifia v. Italy*), שדן בעתירה של שלושה אזרחי תוניסיה שהוחזרו לארצם על-ידי איטליה. פסק הדין קבע כי בדיקת זיהוי פשוטה אינה מספיקה כדי לבטל את האיסור על גירוש קולקטיבי. בדעת המיעוט נטען כי הבדיקה הייתה מספיקה וכי התובעים הוחזרו למדינה בטוחה ולא היו מבקשי מקלט (4 בינואר, [ASIL](#)).

ניתן למצוא אותנו :

© 2016 כל הזכויות שמורות
התכנית למשפט וביטחון לאומי, INSS